

MTS / raportti

Pohjoismainen konferenssi 5. – 7.9.2012 Norjassa

MTS:n delegaatio:

Varapuheenjohtaja Juha Mäenpää, koulutusjaoston puheenjohtaja Pekka M. Sinisalo, media- ja tutkimusjaoston jäsen Kenneth Stambej, tutkimusjaoston jäsen Jari Haapiainen, pääsihteeri Heli Santala ja yleissihteeri Markus Kinkku.

Lisäksi Suomen puolustusasiamies Mika Immonen ja pääsihteeri Tarja Mankkinen (SM) olivat mukana 5.9. Oslon ohjelmassa.

Yhteiskunnan turvallisuus ja varautuminen

Norjan Folk og Forsvar isännöi tämän vuoden pohjoismaisen konferenssin 5. – 7.9.2012.

Teemana oli yhteiskunnan turvallisuus ja varautuminen. Päähuomio oli 22.7.2011 komission raportin käsittelyssä. Löytyy netistä:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/dok/nou-er/2012/nou-2012-14.html?id=697260>

Konferenssi alkoi keskiviikkona 5.9. kello 10 aamulla Parlamenttitalolla. Parlamentin puolesta tervetulo puheen esitti ulkoasiain- ja puolustusvaliokunnan jäsen **Eva K Hansen**.

Konferenssin avauspuheenvuoron piti Norjan FoF:n puheenjohtaja **Per Steinar Jensen**.

22.7.2011 komission raportin esitteli komission jäsen, kirjailija ja tutkija **Laila Bokhari**.

Komissiossa oli kaikkiaan 10 jäsentä ja sihteeristö, johon kuului yhdeksän henkilöä. Komissio luovutti raporttinsa 13.8.2012. (NOU, Norges offentlige utredninger 2012:14).

Raportti käsittää 481 sivua, siinä käydään yksityiskohtaisesti läpi 22.7.2011 tapahtumat minuutti minuutilta.

Perjantaina 22.7.2011 kello 15.25 räjähti 950 kilon pommi Oslon hallituskorttelissa. Hallituskortteli sijaitsee aivan Oslon ydinkeskustassa. Kahdeksan henkeä kuoli ja useita loukkaantui. Kaikkiaan 325 henkilöä oli välittömässä hengenvaarassa pommin räjähtäessä. Koska oli loma-aika ja perjantai-iltapäivä rakennuksissa oli vain pieni osa ”normaalijajan” henkilöstöstä (noin 3100). Räjähdys aiheutti valtavasti tuhoa, kortteli oli kuin sotatoimialue. Tämä oli sodan jälkeen tuhoisin ja vakavin isku Norjan poliittista johtoa ja päätöksentekijöitä vastaan.

Hieman ennen kello puolta kuutta (noin klo 17.25) samana päivänä tuli sekä Oslon poliisitalolle että Hønefosiin ja Drammeen ilmoituksia nuorilta ihmisiltä Utøyen saarelta, jossa oli Norjan työväenpuolueen nuorisjärjestön AUF:n iso kesäleiri. ”poliisiasuinen mies kulkee edestakaisin saarella ja ampuu. Useita uhreja.” Saarella oli tuona päivänä 564 nuorta. Breivik ampumana saarella kuoli 69 ja haavoittui vakavasti 33 henkilöä.

Utøyen pieni saari sijaitsee 38 kilometriä Oslost luoteeseen, saaren pinta-ala on reilut 10 hehtaaria ja matkaa mantereelle on 500 metriä, matka kestää veneellä noin viisi minuuttia.

Breivik saapui Utøyen saarelle kello 17.17. Ensimmäiset laukaukset hän ampui noin kello 17.21. Ensimmäiset poliisit tulivat saarelle noin kello 18.27. Breivik otettiin kiinni kello 18.34. Hän ei tehnyt vastarintaa kiinni otettaessa.

Kello 15.35 kansalainen oli kiinnittänyt huomiota Møllergatanilla uniformupukuiseen mieheen, joka kulki suojakypärä päässä sekä aseet käsissä ja meni vaalean harmaaseen autoon, rekisterinnumero VH 24605 ja lähti ajamaan. Henkilö soitti Oslon poliisille nämä tiedot. Noin 20 minuutin kuluessa poliisi otti yhteyttä tähän henkilöön ja kysyi vielä tarkempia tietoja havainnosta. Tietojen perusteella poliisi sai selville auton merkin (Fiat Doblo) ja omistajan (AVIS). Tämän jälkeen operatiot johto pyysi rikospoliisia antamaan valtakunnallisen hälytyksen epäilystä tekijästä ja pakoautosta, kello oli tuolloin 16.05. Em. vihjetieto tuli Oslon poliisin tietoon vasta kello 16.43. Myöhemmin selvisi, että tätä valtakunnallista hälytystä ei yksikään poliisipiiri ollut ottanut vastaan tai rekisteröinyt.

Tiedotusvälineet saivat tiedon pommiräjähdyksestä heti. Radiokanava P4 keskeytti normaalin ohjelmansa jo kello 15.27 ja alkoi seurata asiaa. Myös muut tiedotusvälineet alkoivat välittömästi seurata räjähdysuutista suorissa lähetyksissä ja nettisivuillaan. Tieto asiasta levisi välittömästi myös sosiaalisessa mediassa.

Komissio ei löytänyt mitään viitteitä siitä, että poliisi olisi median kautta antanut varoituksia pakoautosta ja mahdollisesta tekijästä. Vasta kello 18.26 Oslon poliisi antoi ulos yleisvaroituksen poliisin asuun pukeutuneesta epäilystä.

Suuri apu nuorille tuli Utøan läheisyydessä asuvien ja siellä lomailevien tavallisten ihmisten toimesta. Monet kuljettivat heitä veneillään turvaan ja ottivat kyytiin merestä. Paria venettä kohti myös ammuttiin.

Raportin johtopäätökset on pelkistetty kuuteen kohtaan:

1. Hyökkäys hallituskortteliin 22. heinäkuuta olisi voitu estää jo sovittujen turvallisuustoimenpiteiden tehokkaalla toimeenpanolla
2. Viranomaisten yritys suojata Utøyassa olleita ihmisiä epäonnistui. Nopeampi poliisitoiminta olisi realistisesti ollut mahdollista. Tekijä olisi voitu pysäyttää aikaisemmin sinä päivänä (22. heinäkuuta).
3. Useampia turvallisuus- ja valmiustoimenpiteitä uusien hyökkäysten hankaloittamiseksi ja haittavaikutusten vähentämiseksi olisi pitänyt tehdä ennen 22. heinäkuuta.
4. Terveys- ja pelastustoimen toiminta haavoittuneiden auttamiseksi akuuttivaiheessa sujui hyvin.
5. Hallituksen viestintä kansalaisille oli hyvä. Ministeriöt pystyivät jatkamaan työtään rakennusten vaurioitumisesta huolimatta.
6. Paremmilla työmenetelmillä ja laajemmalla fokuksella olisi turvallisuuspoliisi (PST) voinut saada vihin tekijästä jo ennen 22. heinäkuuta. Komitealla ei kuitenkaan ole perusteita sanoa, että hyökkäys olisi ollut PST:n ennalta estettävissä

Hallituskortteli

Jo vuosien ajan on tehty selvityksiä ja raportteja turvallisuusjärjestelyistä, riskeistä ja varautumisesta hallituskorttelissa. Mm. vuoden 2004 raportissa ”Regjeringens sikkerhet” on jopa simulaatiokuva noin 1000 kilon autopommista, joka oli sijoitettu hallituskorttelin sisällä olevaan pysäköintitilaan. Selvityksissä on mm. esitetty hallituskorttelin läpi kulkevan kadun sulkemiselta.

Komissio toteaa raportissaan, että hallituskorttelissa ei jokapäiväisessä toiminnassa ole pidetty turvallisuusasioita niin tärkeinä, vallalla on ollut kulttuuri, joka ei kiinnitä huomiota turvallisuuteen. Toisaalta demokratian kannalta avoimuus on tärkeä asia.

Komissio sai käyttöönsä kaiken mahdollisen materiaalin ja aineiston liittyen tapahtumiin. Komission raportti on saanut kaikilta tahoilta hyvän vastaanoton. Raporttia tullaan varmasti käyttämään mm. poliisi- ja pelastustoimessa.

Komission raportissa selvitetään myös yksityiskohtaisesti se, kuinka Breivik oli jo pidemmän ajan kuluessa hankkinut materiaaleja pommia varten ja aseistusta. Aseet ja ammuksiset hän hankki norjalaisilta kauppiailta virallisesti. Osan kemikaaleista hän osti internetin välityksellä mm. Puolasta.

Raporttiin liittyen eduskunta (Stortinget) kokoontui kesken kesäloman 22.8.2012 keskustelemaan ja kuulemaan sekä pääministeri Jens Stoltenbergin että **oikeus- ja varautumisministeri** Grete Faremon selvitykset.

Norjassa poliisi-, pelastus- ja palotoimi kuuluvat oikeusministeriön hallinnonalaan. Oikeusministeriön nimi on muutettu **oikeus- ja varautumisministeriöksi**.

Oslossa puhuivat myös pääsihteeri **Tarja Mankkinen** Suomesta. Mankkinen kertoi sisäisen turvallisuuden ohjelmasta ja Suomessa tehdyistä analyyseistä liittyen kouluampumisiin ja mm. Myyrmannin kauppakeskuksessa tehtyyn pommi-iskuun.

Ruotsin puheenvuoron piti yksikön päällikkö **Abigail Choate** (krishantering i stadsrådsberedning). Abigail kertoi miten Ruotsissa pääministerin kansallisen varautumisyksikkö toimii.

Ruotsissa varautumisesta vastaava viranomainen on Myndighet för samhällskydd och beredskap eli MSB, joka on hallinnollisesti puolustusministeriön alaisuudessa. **MSB:n** toimialaan kuuluu mm. palo- ja pelastustoimi, varautuminen, kriisi-informaatio (www.krisinformation.se) ja varautuminen.

Norjasta puheenvuoron piti myös analyysiosaston johtaja **Erik Thomassen** (Direktorater for Samfunnsikkerhet och Beredskap, **DSP**, Directorate for Civil Protection and emergency Planning). DSP:n tehtävänä on ylläpitää riskianalyysiä koko yhteiskunnan osalta yleisellä tasolla. DSP on hallinnollisesti oikeus- ja valmiusministeriön alaisuudessa, tärkeimmät operatiiviset yhteistyötahot ovat poliisi ja pelastustoimi.

Oslon seminaariosuuden jälkeen lensimme noin tuhat kilometriä Oslosta pohjoiseen Bodøhon. Konferenssi jatkui torstain ja perjantain siellä.

BODØ

Sijaitsee reilun 1000 kilometriä pohjoiseen Oslosta, on Nordlannin alueen pääkaupunki. Asukkaita noin 48 000.

Kaupungista noin 30 kilometrin päässä on **Saltraum**, joka on maailman vahvin pyörre (malestrom). Joka kuudes tunti 400 miljoonaa kuutiota vettä virtaa edestakaisin 150 metriä leveällä ja kolme kilometriä pitkällä alueella, nopeus nousee jopa 20 solmuun. Pyörteet voivat olla jopa 10 metriä leveitä ja 4-5 metriä syviä. Tämä ihme esiteltiin kokousväelle.

Saksalaiset lentokoneet pommittivat Bodøn lähes maan tasalle 27.5.1940. Tuolloin kaupungissa oli 720 taloa, joista 420 tuhoutui täysin kahden ja puolen tunnin aikana. Pommitukset tehtiin, koska haluttiin tuhota kaupungissa oleva lentokenttä. Tuolloin kaupungissa ei ollut mitään sotilaallista toimintaa tai sotilaita.

Torstaina tutustuimme **Bodøn poliisikorkeakouluun**, jonka toimintaa esitteli johtaja **Torje Stokland**. Norjassa on kaksi poliisikorkeakoulua, toinen Osllossa. Vuonna 2012 opiskelijoita on yhteensä 712, joista Bodøssa 288. Täällä naisten osuus opiskelijoista on lähes 40 prosenttia. Opiskeluolosuhteet koululla ovat hyvät, myös opiskelijat viihtyvät, yhteishenki on hyvä.

Poliisin toiminta 22.7.2011

Per Jacob Solhaug, poliisin yhdysupseeri Puolustusvoimien operatiivisessa esikunnassa, selvitti poliisin toimintaa 22.7.2011.

Komission raportissa on tarkkaan selvitetty 22.11.2011 päivän tapahtumat ja myös poliisin toimintaan liittyvät asiat. Raportissa on tuotu esiin mm:

- poliisin hätäkeskuksessa oli tapahtumahetkellä vain yksi henkilö töissä, keskus ruuhkautui puheluista
- ei ajateltu, että kyseessä on terrori-isku (vaikka pommi räjähti)
- yleinen oppi aiemmista tapahtumista on se, että kun kyseessä on terrori-isku, siihen liittyy useampi kuin yksi isku
- tieto Brevikin pakoautosta saatiin jo kello 15.35, mutta se tieto saavutti kaikki vasta kello 17.47
- Oslon poliisipiirissä vuorossa ollut poliisi sai tyttäreltään, joka oli mukana Utøn leirillä, puhelun tilanteesta kello 17.29, puhelu siirrettiin heti Oslon poliisin valmiusryhmälle (DELTA), joka lähti klo 17.33 nopeasti Oslostä kohti Utøyaa, mutta tieto sijainnista ei ollut tarkka, poliisit menivät ensin väärälle saarelle
- poliiseilla ei ole autoissaan gps-laitteita
- kun deltaryhmä tuli oikean saaren kohdalle, poliisin käyttöön varattu vene oli poliisien määrään ja varusteiden painoon nähden liian pieni ja sen moottori sammui jonkin matkaa rannasta
- poliisi pyysi myös helikopteria, mutta sitä ei ollut saatavilla, koska pääkaupungin ainoa poliisihelikopteri oli ”parkissa” kesälomien vuoksi
- myöskään Puolustusvoimien koptereita ei ollut pyydetty apuun
- ensimmäiset poliisit saapuivat saarelle klo 18.27
- samaan aikaan oli paikalla Norjan yleisradion (NRK) kuvausryhmän helikopteri, joka lensi Utøan yli 200 metrin korkeudessa
- poliisin osalta ei voida osoittaa yksittäisiä tekijöitä ja virheitä, koko systeemi petti
- ensimmäinen ajatus pommin räjäyttäjistä kohdistui islamilaiseen terrorismiin

Poliisikorkeakoululta siirryimme **Puolustusvoimain operatiiviseen pääesikuntaan**, joka sijaitsee kallion sisällä Bodøssa. Siellä komentajakapteeni **Olve Bjugg** esitteli meille mm. rannikkovalvontakeskuksen toimintaa.

Tämän jälkeen kuulimme erikoisneuvonantaja **Jonny Didriksenin** esityksen arktisten alueiden merkityksestä Norjan turvallisuuspolitiikassa. Arktisen alueen merkitys on kasvanut merkittävästi. Ilmaston lämpenemisen vuoksi jäätiköiden sulaminen tulee avaamaan koillisväylän. Kaikenlainen kansainvälinenkin aktiviteetti arktisilla alueilla on kasvanut. Luonnonvarojen hyödyntäminen, matkailu ja turismi lisääntyvät. Norjan kalastuselinkeinolle pohjoiset alueet ovat yhä tärkeämpiä. Norjan kalatalouden vienti on 54 miljardia norjan kruunua vuodessa, se on kolmanneksi suurin vientituote. Shipping, öljynporaus jne. kasvavat koko ajan alueella. tämä tarkoittaa myös riskien lisääntymistä, mm. meripelastuksen osalta.

Alue on Norjalle strategisessa mielessä ensisijaisen tärkeä.

Pohjois-Norja on arktisen alueen asutuin (noin 500 000 asukasta) alue. Vuonna 2006 tehtiin arktinen strategia, joka toi esille uuden poliittisen todellisuuden. Vuonna 2008 EU teki oman arktisen strategian, vuonna 2010 Suomi ja vuonna 2011 Ruotsi.

Alueen turvallisuuspoliittinen merkitys on kasvanut myös, mm. näistä asioista keskustelivat myös maanantaina ja tiistaina tällä viikolla täällä kokoontuneet pohjoismaiden ulko- ja puolustusministerit.

Lippueamiraali **Nils Johan Holte** kertoi arktisen alueen sotilaspoliittisesta merkityksestä. Kylmän sodan aikana arktinen alue oli hyvin stabiili, tietysti lännen ja idän välinen raja oli merkittävä. Norjan sotilaspoliittinen rooli Naton ulkorajan oli tärkeä.

Murmanskin alue on stabiili mutta muutoksessa, taloudellinen vetovoima tuo uusia toimijoita ja intressejä. Kaupallinen kehitys kasvattaa liikennettä, kansainvälisyys on lisääntynyt ja lisääntyy.

Myös institutionaalisuus on kasvanut, arktinen neuvosto, myös lisää sotilaallista yhteistyötä, arctic military round table.

Norjan sotilaallinen intressialue on 1,8 miljoonaa neliökilometriä arktisella alueella, siihen kuuluu tietysti Huippuvuoret ja Jan Mayen.

Rajavalvonta on osin Puolustusvoimien toimintaa, osin rannikkovartioston toimintaa. Rannikkovartiosto (Kystbevakning) on osa Norjan meripuolustusta, Norjan kalastuselinkeinon turvaaminen tärkeä tehtävä.

Pohjoisilla alueilla on myös Cross Border toimintaa ja harjoituksia Norjan, Ruotsin ja Suomen kesken.

Ilmavoimat Bodøssa (Luftving 132)

Bodøssa on toiminut ilmavoimien tukikohta, 132 Luftving, jonka historia ulottuu vuoteen 1942. tukikohtaan kuuluu myös Finnmarkissa sijaitseva **Banakin** asema.

Tukikohdalla on myös Naton pohjoisen alueen erityistehtävä, se on jatkuvassa valmiudessa, 15 minuuttia Naton Tanskan keskukselta tulleesta hälytyksestä, on kaksi konetta ilmassa.

Bodøssa on tällä hetkellä noin 500 sotilasta. Stortingetissä on jo tehty poliittinen päätös siitä, että lentotukikohta siirretään **Ørlandiin** vuoteen 2018 mennessä. Perusteluna on se, että Norjaan hankittavat uudet hävittäjät ovat isompia kuin nykyiset koneet, ja Bodøn lentokenttä on uusille koneille liian pieni.

Yhteistyötä ja yhteisiä harjoituksia Ruotsin (Luleå) ja Suomen (Rovaniemen lennosto) kanssa. Norja on mukana Naton suorittamassa Baltian ja Islannin ilmatilan valvonnassa.

330 Skvadron. ”Vi redder liv”

330 Skvadron pelastushelikopterilaivue, jota ilmavoimat operoi. Lentäjät ovat ilmavoimista, muu henkilöstö siviilejä, helikopterit (Sea King) on hankkinut oikeus- ja valmiusministeriö. Helikoptereita on kaikkiaan 12 ja ne operoivat viideltä eri tukikohdasta. Koptereista kuusi on jatkuvassa 24 / 7- valmiudessa.

Kysyimme oliko näillä helikoptereilla jotain roolia 22.7.2011 tilanteessa ja vastaus oli, että sitä ei haluta kommentoida.

Hovedredningsentralen i Nord Norge HRS (Maritime Rescue Coordination Centre)

Norjassa on kaksi meripelastuskeskusta, Pohjois-Norjan keskus sijaitsee Bodøssa ja Etelä-Norjan keskus Solassa.

Keskuksen toimintaa esitteli **Merete Jeppesen**.

Meripelastus kuuluu oikeus- ja varautumisministeriön alaisuuteen. Kahden keskuksen lisäksi on alueellisia keskuksia, kaikkiaan on 28 toimipistettä.

Molempiin keskuksiin on omat puhelinnumerot. Norjassa ei ole Suomessa ja Ruotsissa toimivaa hätäkeskusjärjestelmää. Poliisilla, meripelastuksella ja palolaitoksella on kullakin omat numeronsa.

Pohjois-Norjan keskuksen toimialue on laaja se ulottuu Huippuvuorille ja Jan Mayenille.

Vuoden 2011 tilastojen mukaan Pohjois-Norjan alueella sattui 3 600 tapausta, Etelä-Norjassa tapauksia oli enemmän.

Meripelastuskeskuksella on myös sekä kansainvälistä (mm. satelliittiyhteistyötä) että yhteistoimintaa ja – harjoituksia rajanaapureiden, Ruotsin, Suomen ja Venäjän kanssa.

Itse keskus sijaitsi kaupungin keskustassa toimistorakennuksessa. Operaatiokeskuksen yksi seinä oli lähes kokonaan ikkunoita, joista oli kylläkin upeat näköalat merelle. Kysyimme eikö ole mitään riskiä siinä, että tällainen keskus on tiloissa, jotka eivät ole suojattu. Vastaus oli, että ei ole ongelmaa.

Ilmailumuseo Bodøssa

Ennen paluuta Osloon vierailimme ilmailumuseossa, joka on Skandinavian suurin. Museossa on sekä siviili- että sotilasilmailun yksiköt.

Saimme kuulla, että sodan aikana norjalaisia lentäjiä koulutettiin Kanadassa. Saksalaisten miehittyä Norjan vuonna 1940, kuningasperhe, johtavia poliitikkoja ja Puolustusvoimien edustajia poistui maasta. Sodan aikana kaikkiaan noin 2500 henkilöä (lentäjiä, mekaanikkoja jne.) koulutettiin tuolla Toronton lähellä sijaitsevassa koulutuskeskuksessa.

Kenneth Stambej, joka MTS:n delegaation edustajana piti hienon kiitospuheen 6.9. päivällisellä, saa vielä erityiskiitokset.

Vuoden 2013 Pohjoismaisen konferenssin järjestää Ruotsin Folk och Försvar.